

KULTURHISTORISKT INTRESSANT BEBYGGELSE

- Område inom vilket i huvudsak byggnader, mark och vegetation samspelar på ett sätt som ger det tidstypiskt eller säregen karaktär. Inom dessa områden kan således förekomma enstaka objekt av avvikande karaktär.
- Byggnad vars tidstypiska egenskaper är relativt välbevarade.
- Byggnad som är tidstypisk och stilmässigt välutvecklad eller säregen och där dessa egenskaper är välbevarade.
- Märklig byggnad, som haft historisk betydelse eller som besitter sådana kulturhistoriska, tekniska eller estetiska egenskaper som inte kan återskapas.

Länsstyrelsen i Västmanland / Västmanlands läns museum
INDUSTRIINVENTERING

Inventerare: Jean-Paul Darphin

Inv. datum: 1999-10-06	Ek karta nr	Kommun: Västerås
Fastighet: NORRA KVARNVRETEN 6		Ort: Västerås
Adress / motsv: Trumslagargatan 2		Socken: Västerås domkyrkoförsamling
Miljö / infrastrukturer. I anslutning till Svartån och bro över ån. Integrerad till relativt nyuppförd bostadsbebyggelse. Äldre villaområde norr och väst om pumphuset.		

Fd. företag Stadens tekniska verk.
Fd. verksamhet Pumpverk avsett till stadens vattenförsörjning. Från och med 1921 Västerås Metallgjuteri.
Se även fastigheterna: Djäkneberget (Vattenreservoar, torn).
Nuv. företag:
Nuv. verksamhet: Bostad.
Fastighetsägare: Bostadsrätt.
Kontaktperson:

Byggnader

Hus/del	Vån	Ursprunglig funktion	Grund / Sockel	Stomme	Fasad		Tak		Byggår
					mtrl	färg	mtrl	färg	
A	I	Pumpverk	H-sten	Tegel	Tgl		Pl	Sv	1886-88

Arkitekter / byggmästare m.fl.
Omb. tillb. Ombygd på 1990-talet till bostad.
Bygg. tekn. skick Mycket gott.

Interiörer / utrustning. All ursprunglig utrustning nedriven. Kopplad skorsten bevarad.
--

Kort historik:
Stadens första vattenverk. Bestod av 2 sänkbrunnar och en ångdriven pumpstation ansluten till en vattenreservoar på Djäkneberget. På grund av vatten infiltration från Svartån ersattes Kvarnvretens pumpanläggning med ett nytt vattenverk vid Hässlö.
Uppgiftslämnare:

Bedömning / anmärkningar:
1) Känslig och väl synlig miljö som ingår i årummet. 2) Som en av de äldsta tekniska verk i staden. Jfr Turbinen / kraftverk.
Fördjupad dokumentation motiverad Av estetisk betydelse för miljön Ja 1) Av betydande historiskt värde Ja 2)

Situationsplan, kartor, källor, ytterligare info: se följande sidor

Uppgifter ändrade: datum.....

Länsstyrelsen i Västmanland / Västmanlands läns museum
INDUSTRIINVENTERING

Inventerare: Jean-Paul Darphin

Inv. datum: 1999-10-06	Ek karta nr	Kommun: Västerås
Fastighet: NORRA KVARNVRETEN 6		Ort: Västerås
Adress / motsv: Trumslagargatan 2		Socken: Västerås domkyrkoförsamling

Situationsplan / karta

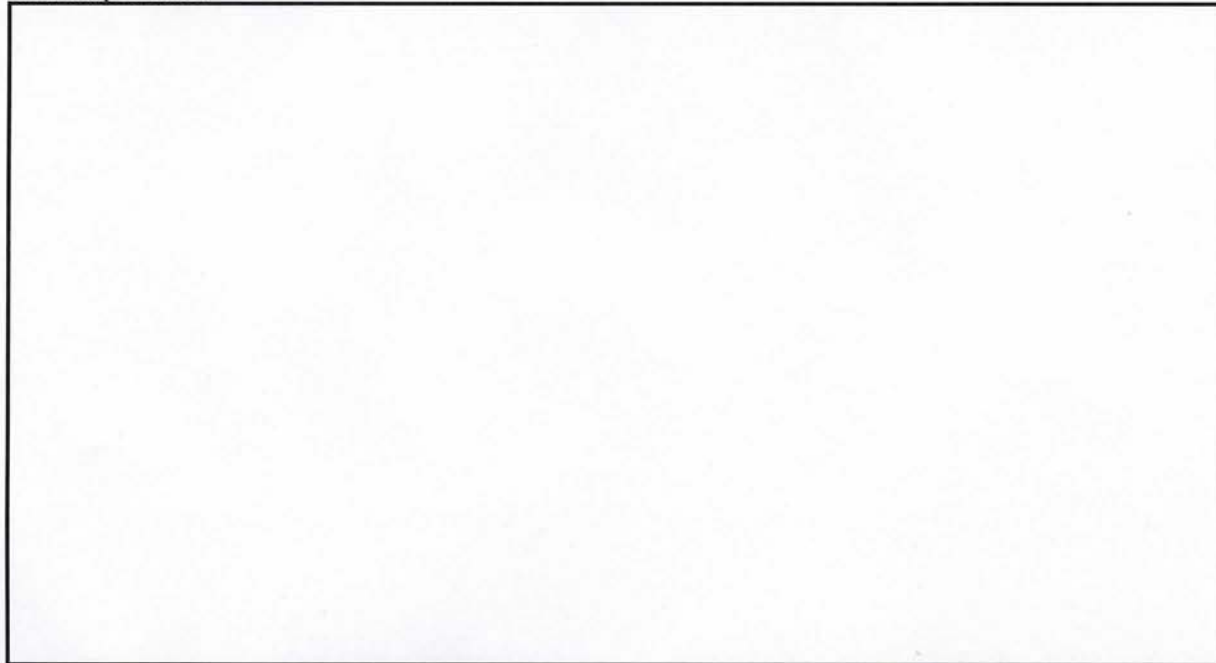

Foto: JPD 25 3-5	Foto Nr: VLM B 103.483 3-5

Källor / litt.

Svenska Stads Monografier. E Blom. 1946.
Västerås kommunala historia. Thjelvar Hedberg. 1980
Västerås med omnejd. 1939.

Bilagor:

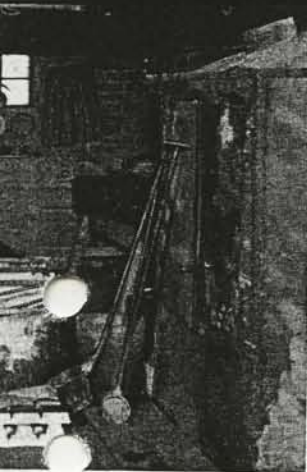
KVARTER/FASTIGHET Mejseln 3 ADRESS Lustigkullagatan 3 B TYP Villa
 BYGGNADSÅR 1890-talet ARKITEKT BOSTADSYTA 670 m² LOKALYTA 72 m²
 KARAKTÄRISTIK Träbyggnad i en till två våningar. Genom ett flertal tillbyggnader har huset fått ett rikt artikulerat utseende med ett flertal volymer. Fasaden är klädd med röd träpanel och gröna snickerier.

KVARTER/FASTIGHET Norra Kvarnvreten stg 696 ADRESS Trumslagargatan 2
 TYP Pumphus BYGGNADSÅR 1890-talet ARKITEKT BOSTADSYTA
 LOKALYTA KARAKTÄRISTIK F d pumphus. Numera gjuteri. Envånings tegelbyggnad under ett sadeltak. Rött enkupigt taktegel. Fasaden är mycket väl bevarad.

KVARTER/FASTIGHET Släggan 3 ADRESS Perlebogatan 2 TYP Villa BYGGNADSÅR 1900-1910
 ARKITEKT BOSTADSYTA LOKALYTA KARAKTÄRISTIK Envånings putsat bostadshus under ett sadeltak täckt med falsad plåt. Frontespis och gavlar med drag av barock.

Interiör från Västerås Elektromek. verkstad. Del av gjuteriet.

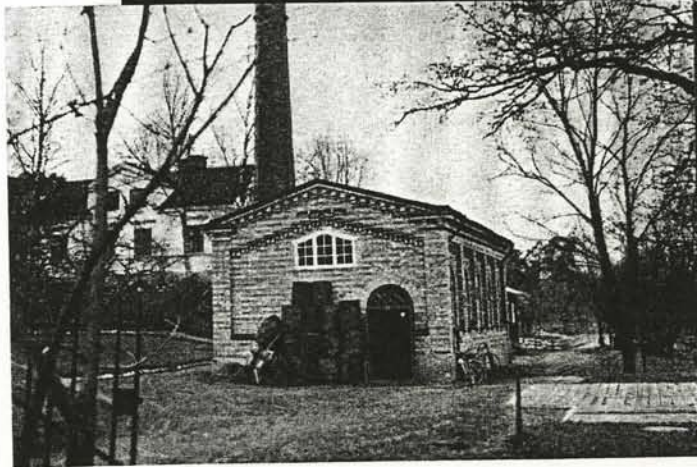
ELEKTRO-MEK. VERKSTAD

År 1932 av fabrikör Otto Hjerpe. Denne hade tidigare varit såsom maskinmontör. Rörelsen omfattar dels elektrisk mekanisk verkstad och lokalerna äro belägna

vid gjutning av alla slags metall- och aluminiumarbetsstycken må nämnas; kokkärl av aluminium såsom pannor m. m. Alla slags svarvningsarbeten samt elektriska motorer utföras även och tillverkar firman all leverans till privata järnvägar. En del metallarmatur levereras till Statens Kraftverk. Moderna och tidsenliga maskiner.

Interiör från Västerås Elektromek. verkstad.

Exteriör av Västerås Metallgjuteri.

VÄSTERÅS METALLGJUTERI

kvart i nu bostad

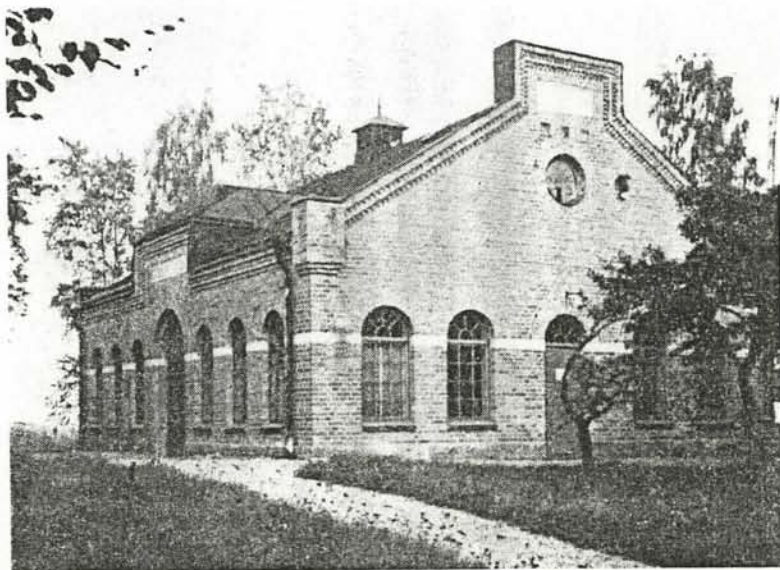
VÄSTERÅS.

Ovanstående firma grundades år 1921 av fabrikör A. L. Holm, vilken förlade sin verksamhet till Västerås stads gamla Vattenverks fastighet invid Svartån. Tidigare hade Holm arbetat många år inom branschen och innehåft anställningar vid Svenska Metallverkens adduceringsverkstad samt A.-B. Atlas i Stockholm.

Gjuteriet har under årens lopp moderniserats och omfattar nu 4 st. ugnar, s. k. "engelska ugnar", samt tidsenlig maskinell utrustning. Verksamheten omfattar utförande av alla slags gjutningar inom aluminiumbranschen, speciellt registreringsskyltar för motorfordon och velocipeder samt husnummer- och hållplatsskyltar m. m. Gjuteriet har leveranser till statliga och kommunala institutioner över hela landet.

Interiör från Västerås Metallgjuteri. Gjuteriet.

Hesslö

1907

Vattenverket vid Hesslö.

1930-1931

obetydligt utvidga båda verken. Beträffande elektricitetsverket befanns detta öaktat utvidgningen dock snart alltför otillräckligt. År 1908 fattades därför beslut om och uppfördes omedelbart därefter ett nytt elektricitetsverk med dieselmotorer som kraftalstrande maskiner. Dessa och kraftstationen vid Slottsbron, som redan därefter börjat disponeras av staden själv, fingo därefter några år tillgodose allt stadens behov av elektrisk energi. — Men även i fråga om vattenverket skedde en betydelsefull förändring. Vattentäkten i Kvarnvreten visade sig vara mindre tillfredsställande och en ny bättre sådan ansågs böra anordnas. Efter omfattande undersökningar lyckades också detta på så sätt, att ett nytt vattenuppförningsverk med sänkbrunnar anlades på den rikt vattenförande Badelunda-åsen inom Hesslö kronoegendoms område och förenades med ledningsnätet i staden och högreservoarerna vid Djäkneberget medelst en 6 km. lång tryckledning.

Stadens hamnanläggning hade vid tiden omkring sekelskiftet börjat bli otillräcklig för den växande hamntrafiken. Efter rätt långvariga förberedelser, icke utan stridigheter, i det att ett alternativt framfört förslag om hamnutvidgning i Svartåns mynning hade energiska anhängare, beslöt stadsfullmäktige år 1907, att hamnen skulle utvidgas genom kajbyggnader öster om den förutvarande hamnen. Beslutet realiserades under åren 1909—1911 och därigenom tillkom första delen av den s. k. östra kajen.

I närmast föregående del av denna skildring är omnämnt, att den år 1897 fastställda stadsplanen icke fick någon lång tillämpningstid. I själva verket blev den redan år 1902 ersatt med en ny sådan plan. Det torde hava varit den föregående liksom den tidigaste stadsplanens oduglighet som praktiskt rättesnöre för stadsbebyggelsen, som framkallade behovet av en ny plan. Genom 1902 års stadsplan, vartill förslag uppgjordes med biträde av den välkände arkitekten

Bhonn, E. 1946.

Staden Stads Historiska Arkiv

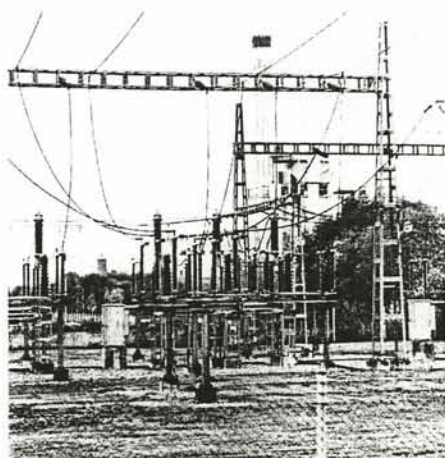
istributionen
de Björksta
län.

r, och genom
Tekniska ver-
na elektriska
ktige att Väs-
istributionsföre-
januari 1971.
nantis med
nde av Rom-
och från och
ts, Dingtuna
dist. tions-
s av Tekniska
g Vattenfalls

a fall löpande
31 december
ttenfallsverk
rmeverk AB

ehovet inom
sers till Asea
nfalls detalj-

sta decenniet
m i början av
erk AB, och
om verket
nade, på som-
ket höjts från
1968 med en
ne väste på
en och över-
t utlägga en
trala mottag-
ngsstationen
r ombyggnad
et vara lämp-
a och övertog

Västra mottagningsstationen med
kraftvärmeverket i bakgrunden.

Foto: Stig Johansson.

hela mottagningsstationen på liknande villkor, som skett beträffande Västra mottagningsstationen. Så blev även beslutat av stadsfullmäktige den 28 maj 1970. För att bättre fördela stadens ökade energibehov tillkom redan 1967 en tredje mottagningsstation vid Andersborg, Finnslätten, benämnd den Norra mottagningsstationen, byggd för 130.000 V och i sin första utbyggnad försedd med en 40 MVA transformatorenhet, men förberedd för en andra. Denna mottagningsstation hade redan från början bekostats av kraftvärmeverket, som nu sålunda ägde samtliga tre mottagningsstationer inom kommunen. Slutligen skall nämnas att en ny fördelningsstation för centrala stadens dubbelkabelsystem togs i drift i elverkshuset under 1965, samt att en ny mottagningsstation år 1972 tillkom i Skultuna. Anslag för nya mottagningsstationer i Rytterne och Tortuna har beviljats 1977.

Vatten- och avloppsverket (Va-verket)

Västerås första vattenverk anlades åren 1886-88 vid Kvarnbrovreten och bestod av två sänkbrunnar och en pumpstation, kombinerat med en reservoar på Djäkneberget. Vattentillgången vid detta första vattenverk blev med ökningen av folkmängden för knapp, och vattnets kvalitet visade sig bl.a. på grund av infiltration från Svartån vara sämre än man trott. Ett nytt vattenverk stod färdigt vid Hässlö den 1 januari 1907, och sedan dess har detta verk - under årens lopp utökat och moderniserat - försett västeråsarna med vatten.

På 1930-talet moderniserades och utökades anläggningarna på Hässlö, och ett vattentorn uppfördes på Djäkneberget. Någon rening av avloppsvattnet förekom vid denna tid icke, utan avloppsvattnet fördes i befintligt skick ut i Mälaren. Stadsfullmäktige fattade emellertid 1936

Hedberg, Thjelvar, 1980

xv Västerås kommunala historia, 1938-77, 225

beslut om anläggande av ett avloppsreningsverk och en avskärande kulvert, och den 12 april 1939 kunde det nya avloppsreningsverket på Kungsängen tagas i drift. Reningen av avloppsvattnet var låggradig och innebar avskiljande av den fasta orenligheten. Hela stadsområdet med undantag av Kvarnbrovreten var anslutet till reningsverket, men för detta område hade 1937 anlagts en Emscherbrunn, varifrån den renade vätskan avfördes till Svartån.

På grund av att folkmängden ökade snabbare än som förutsetts råkade man i slutet av 1930-talet in i den situationen, att vattenståndet i brunnarna vid belastningstoppar sjönk kraftigt. En förstärkning av vattenverkets kapacitet var därför nödvändig. En utredning härom förelades stadsfullmäktige i mars 1942. En ny grupp rörbrunnar anlades och en ny huvudvattenledning in mot staden påbörjades. Dessa åtgärder var emellertid ej tillräckliga. På hösten 1946 begärde tekniska verkens styrelse anslag för utförande av en provanläggning för konstgjord infiltrering och för ett forcerat utbyggande av den nya huvudvattenledningen. Samtidigt togs de gamla bassängerna vid Vattenborgen på Djäkneberget ånyo i bruk. Vad avloppsledningarna beträffar är från denna tid att notera, att, efter avloppsreningsverkets tillkomst och i avsikt att avlasta detta, separata ledningar för spillvatten och dagvatten började utföras. Efter inkorporeringen av Badelunda övertog tekniska verken Skiljebo och Gryta kloakledningsföretag.

På sommaren 1947 påbörjades en grundlig utredning, vars första resultat förelåg våren 1948. Utredningen syftade till att åtgärder skulle vidtagas för säkrande av vattentillgången fram till 1970. Det föreslogs en ny råvattenpumpstation, förbunden med en 1000 m lång intagsledning från Mälaren, en snabbfilteranläggning, infiltrationsbassänger på åsen, en tryckledning från råvattenpumpstationen till bassängerna, nya

Vattentornet på Skallberget med restauranglokaler på toppen. Foto: Stig Johansson.

brunnar och en pumpstation för renvatten, vartill skulle komma ett nytt vattentorn. Medel för råvattenpumpstationen beviljades i juni 1948 och till infiltrationsbassängerna ett år senare. Snabbfilteranläggningen fick tills vidare anstå. Det nya vattentornet, beläget på Skallberget, beslöts av stadsfullmäktige i början av 1950 och stod färdigt sommaren 1952. På Hässlö hade de beslutade anläggningarna färdigställts till sommaren 1951 och kompletterades detta år med en ny grupp av tre brunnar.

Åtgärder för rening av råvattnet före infiltrering hade som ovan nämnts fått anstå. Verkställd utredning visade att behov förelåg av ett reningsverk, innefattande snabbfilterverk och anläggning för kemisk rening, en renvattenpumpstation, en lågreservoar, renvattenbrunnar och ny huvudledning Hässlö-Sommarro. Anläggningarna skulle tillkomma successivt och medel till den första etappen, snabbfilterverket, anslogs i april 1951, och anläggningen stod färdig att tagas i bruk i början av 1954. Före denna tidpunkt hade ytterligare en renvattenpumpstation anlagts. Bland anläggningar inom stadsområdet under denna tid må nämnas en kommunicerande ledning mellan Gamla och Nya vattentornet samt en ny ledning vid Kungsängsgatan-Hamngatan-Björnövägen av stor dimension. Vattenförbrukningen steg emellertid oavlåtet och det var nödvändigt att få in större mängder vatten från Hässlö till staden, och för att bemästra situationen beviljades i maj 1956 medel för en ny huvudvattenledning från Hässlö, vars första etapp omfattade sträckan Hässlö-Berghamra.

Avloppsreningsverket var, som nämnts, byggt för låggradig rening samt dimensionerat för en stad med ca 40.000 invånare. Med befolkningstillväxten blev verket överbelastat och en utbyggnad framstod som nödvändig. De utredningar som verkställdes visade hän på en höggradig rening med aktivt slam. I första hand var avsikten att utbygga det befintliga verket för fortsatt låggradig rening. Sedan erforderliga anslag beviljats, utbyggdes det gamla avloppsreningsverket under åren 1956-59 med resultat att ett praktiskt taget nytt verk kunde tagas i drift i augusti 1959.

För vattenverkets del under 1950-talets slut är att anteckna att en tredje infiltrationsbassäng anlades. För att ytterligare förbättra vattnets kvalitet, innan det infiltrerades, kompletterades snabbfilterverket med en fällningsanläggning, bestående av ett antal flockningsbassänger, vilken anläggning togs i bruk den 1 juni 1959.

1960- och 1970-talen karakteriseras av mycket stora och dyrbara anläggningar för vatten- och avloppsverken. De största satsningarna under denna period har gjorts på avloppsverket.

För *vattenverket* har det gällt att hålla jämna steg med befolkningsutvecklingen och den stigande efterfrågan på vatten. låt vara att genom befolkningstillväxtens stagnation i början av 1970-talet ett visst andrum erhöles. Sålunda utfördes under 1962 andra etappen av den 1956 påbörjade vattenhuvudledningen från Hässlö, delen Hamre-Kungsängsgatan. Vid vattenverket i Hässlö hade, som ovan nämnts, under 1959 tillkommit en anläggning för kemisk fällning, och samtidigt försågs verket med en anläggning för kalkvattenberedning. Anordningarna för pumpning till staden medgav dock endast en kalktillsättning – nödvändig för undvikande av missfärgning av vattnet och för förhindrande av korrosion i rören – som var otillräcklig. För att öka kalktillsättningen föreslog Tekniska verken i juni 1963 att vattnet från renvattenbrunnarna, som därifrån pumpades direkt till staden, skulle samlas till en lågreservoar, där kalkvatten tillsattes före pumpningen mot staden. För anläggande av denna lågreservoar med tillhörande pumpstation beviljades nu anslag med 1,7 milj. kr. Arbetet påbörjades i januari 1964 och var färdigt i februari 1965. Men inte bara vattenverket fordrade förstärkning utan även vattenhuvudledningarna. Sålunda förstärktes 1967 vattenhuvudledningen utmed Sjöhagsvägen mellan Svartån och Stensborgsgatan.

De vid vattenverket befintliga anläggningarna för kemisk fällning och snabbfiltrering var dimensionerade för 40.000 m³ vatten per dygn. År 1966 bedömde Tekniska verken en utbyggnad som nödvändig till år 1969. I december 1967 framlades därför förslag till en utbyggnad av anläggningarna för kemisk fällning och snabbfiltrering, som skulle innebära en ökning av reningsverkets kapacitet med 50 procent. Beslut om utbyggnaden fattades av stadsfullmäktige i december 1967 och anläggningen var beräknad stå färdig i maj 1969. Kostnaden skattades till 2 milj. kr.

I samband med kommunsammansläggningen den 1 januari 1967 övertogs de kommunala anläggningarna för vatten och avlopp i landsbygds-kommunerna. Produktionsanläggningarna för vatten omfattade två grundvattentäkter i Dingtuna, en grundvattentäkt vid Äs i Romfartuna, som sammankopplades med en grundvattentäkt vid Ansta, samt en grundvattentäkt i vardera Ullvi, Ändesta, Orresta och Kärsta-Fycklinge, allt med tillhörande ledningsnät.

Vid denna tid fördes en ofta animerad diskussion om fördelen av att tillsätta fluor till vattenledningsnätet, och 1968 erhöles också tillstånd av Socialstyrelsen att på vissa villkor tillsätta fluor till vattnet. Efter en motion i stadsfullmäktige i slutet av 1968 uppsköts emellertid verkställigheten av beslutet och frågan har sedan icke blivit aktuell.

befolknings-
ra att genom
visst andrum
1956 påbör-
sängsga-
under 1959
idigt försågs
ningarna för
ng - nödvän-
mindrande av
illsättningen
ten innar-
amlas till en
mot staden.
pumpstation
des i januari
erkerket fordra-
nda förstärk-
llan Svartån

fällning och
er dygn. År
ändig till år
tbyggnad av
som skulle
cent. Beslut
er 1967 och
en skattades

i 1967 över-
landsbygds-
ntade två
i Romfartu-
sta, samt en
ärsta-Fyck-

delen av att
kså tillstånd
net. Efter en
tid verkstäl-
ell.

En förbättring av anordningarna för hantering av aluminiumsulfat och kalk vid vattenverket bedömdes önskvärd, och för detta ändamål anslags i slutet av 1970 sammanlagt 850.000 kr. Men inte bara huvudverket vid Hässlö krävde förbättringar utan även anläggningarna inom de forna landsbygdskommunerna. Sålunda utfördes 1970 en lågreservoar och pumpstation vid Bergboda i Skultuna, varigenom åstadkoms minskad belastning på pumparna vid vattentäkten och på ledningen mellan Äs och Skultuna. En ny vattenledning till Dingtuna anlades även 1972.

Vattenverket vid Hässlö var efter alla utbyggnader och moderniseringar nu ett modernt verk, men i ett avseende var gränsen för ytterligare utbyggnad nådd, nämligen möjligheten att åstadkomma ytterligare infiltrering i åsen. Det första steget i vattenproduktionen innebär att mälervattnet genom kemisk fällning och snabbfiltrering omvandlas till ett hygieniskt sett acceptabelt vatten. Detta renade vatten "konditioneras" därefter genom att filtreras genom åsens gruslager så att det får en friskare och jämnare temperatur innan det från brunnarna och efter vidare behandling i verket pumpas ut i ledningsnätet. Någon möjlighet att åstadkomma ytterligare markinfiltrering vid Hässlö fanns icke, enär de för filtrering lämpade åsmassorna var fullt utnyttjade. Redan 1966 fick därför Tekniska verken anslag för en seismisk undersökning av Badelundaåsen, och i början av 1970-talet utfördes geologiska och hydrologiska undersökningar av åsen vid Malma för att finna ett nytt område för infiltrering. Man kom därvid fram till att ett område vid Fågelbacken skulle vara gynnsamt för anläggande av nya infiltrations-

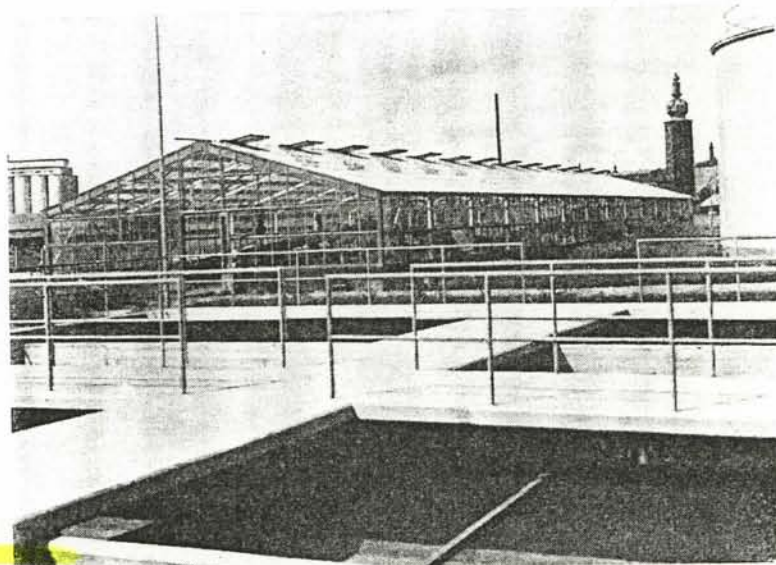

Filtreringsbassänger vid Fågelbacken. Foto: Stig Johansson.

bassänger. Avsikten var nu att vid Fågelbacken anlägga en ny infiltrationsanläggning med en kapacitet i första hand motsvarande medelbelastningen på Hässlöverket, att förbinda den nya anläggningen med Hässlö medelst en vattenledning därifrån till Fågelbacken och att anlägga en ny ledning från Fågelbacken till de norra stadsdelarna. Kostnaden härför skattades till 11 milj. kr. För att få bekräftelse på att konstgjord infiltration med tillräcklig kapacitet var möjlig inom området ville Tekniska verken emellertid först utbygga en anläggning för provinfiltration, och för detta ändamål lämnade kommunfullmäktige anslag i januari 1972. Resultatet av provdriften var gott, och man ansåg det vara angeläget att komma igång, i första hand med vattenledningen från Hässlö till Fågelbacken, och för detta ändamål beviljades även anslag i september 1972.

Redan två månader senare var Tekniska verken färdiga för att begära anslag för hela anläggningen vid Fågelbacken. Enligt det principförslag, som framlades i en skrivelse den 14 november 1972, skulle det från vattenverket i Hässlö kommande, kemiskt fällda, snabbfiltrerade och alkaliserade vattnet infiltreras på tre ställen i åsen vid Fågelbacken. Vattnet skulle sedan tas upp i brunnar i åsens centrala delar, varifrån det skulle pumpas till en lågreservoar för vidare inpumpning direkt till ledningsnätet vid Finnslätten. För ledningen mellan Hässlö och Fågelbacken hade som nämnts anslag beviljats i september. Nu, i december 1972, beviljades anslag med 7,2 milj. kr för pumpstationer, brunnar samt ledningar inom området och därifrån fram till Finnslätten. Totalt kostade denna nya anläggning 11 milj. kr. Redan nästa år, 1973, kompletterades anläggningen med en ny vattenhuvudledning mellan Betonggatan och Vasagatan i avsikt att förstärka den tidigare byggda ledningen från Fågelbacken. En ytterligare anläggning vid Fågelbacken tillkom 1977. då där för en kostnad av 2 milj. kr anlades en långsamfilteranläggning.

För *avloppsverkets* del har, som tidigare antytts, 1960- och 1970-talen karakteriserats av stora investeringar. Man hade sedan länge haft problem med de öppna vattendragen, som ledde till Mälaren och som ofta föranledde besvärliga översvämningar. Persbobäcken och Emausbäcken var två sådana vattenflöden, och under åren 1959–1961 utfördes en bergtunnel för avledning av dessa bäckars vatten. Vid exploateringen av Hacksta, som avvattnades till Kapellbäcken, konstaterades att den beräknade vattenföringen skulle bli för stor, och man tvingades därför att här anlägga en bergtunnel för dagvattnet. Den blivande exploateringen av Önsta-Gryta nödvändiggjorde anläggande av en regnvattentunnel på sträckan Svartån–Gryta för en kostnad av 5 milj. kr. Tunneln

Reningsverket på Kungsängen.

åtgärder för Mälarens öppnande för den större sjöfarten förbundit sig att samtidigt därmed anlägga en djuphamn i Västerås. Men den av världskriget framkallade ekonomiska depressionen, vilken drabbade Västerås synnerligen hårt, ansågs vara fullgod ursäkt för staden att låta anstå med realiserandet av djuphamnsbygget. Emellertid blev det just depressionen som påskyndade detsamma. De många arbetslösa måste så långt det stod i det allmännas makt sysselsättas och nu träffades avtal mellan staten och staden, att den förra skulle genom en särskild organisation för nödhjulsarbeten utföra anläggningen av djuphamnen åtminstone i dess första skede på entreprenad åt staden. Detta skedde år 1922. Därpå igångsattes arbetet. Efter någon tid upphörde visserligen på grund av inträdd lättnad på arbetsmarknaden entreprenadförhållandet med staten, men staten hjälpte alltfört staden med s. k. färdigställningsanslag. Djuphamnen blev färdig med järnvägsförbindelse år 1925, så att trafiken där kunde börja. Men det dröjde ännu ett par år, till dess den blev försedd med de kranmaskinerier, som i första hand ansetts behövliga. Den hade då kostat cirka 2 millioner kronor, varav omkring 500.000 kronor belöpte å den hjälp staten i olika former lämnat. Därefter har anläggningen kompletterats och förbättrats, huvudsakligen med lossnings- och lastningsanordningar för omkring 1,3 millioner kronor. Samtidigt har även gamla hamnen, vilken dessutom under åren både utvidgats och förbättrats i anseende till de fasta anläggningarna med medel som bestritts av de hastigt ökade hamninkomsterna, försetts med hamnmaskinerier för mer än $\frac{1}{2}$ million kronor.

Bland de av kriget och särskilt efterkrigstidens kris föranledda åtgärderna märkes utom det ovan sagda, att den under det föregående årtiondet inträdda bostadsbristen fortfor även under 1920-talet. Den föranledde under åren 1923—1926 anordnande av kommunal hyresförmedling. Men även subventionerad

Blom, E - 1946
Svenska Stads Monografier.

=====

NORRA KVARNVRETENS PUMPSTATION

Raä-nr : 2334-I-1003-01-0000
Upprättat av : Bengt Norling

Datum: 94-10-27

Landskap/Län : Västmanland, Västmanland
Kommun/Socken : Västerås, VÄSTERÅS
Stift/Kontrakt: VÄSTERÅS, DOMPROSTERIET
Pastorat/Förs.: VÄSTERÅS DOMKYRKOFÖRSAMLING, VÄSTERÅS DOMKYRKOFÖRSAMLING
Ort : VÄSTERÅS
Kvarter : NORRA KVARNVRETEN
Gatuadress : TRUMSLAGARG. 2

Fast.h.beteckn: STG 696
Ek.karta :

Koordinater: X = 1542.00 Y = 6610.00

Registrerade uppgifter per 1995-01-04

=====

SKYDDSFORM, BYGGNADSKATEGORI

Funktion E 41.000

Nuvarande funktion Gjuteri

BYGGNADSHISTORISKA UPPGIFTER

Byggnaden uppförd år Omkring: 1890

BYGGNADSTYP, BYGGNADSSÄTT, MATERIAL, DEKORATIONER

Antal våningar: 1

Stomme/yttervägg Tegel

Yttertak/form Sadeltak
Taktäckning Tegel

LITTERATUR OCH ANDRA KÄLLOR

Litteratur (331) 1981